

6. Ухвала Рівненського міського суду Рівненської області від 17 жовтня 2024 року по справі № 569/19775/24 *Єдиний державний реєстр судових рішень*.

7. Ухвала Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області 21 жовтня 2024 року по справі № 442/8729/24 *Єдиний державний реєстр судових рішень*.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-61>

ПОНЯТТЯ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА СПРАВАХ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ІЗ ПРАВОВІДНОСИН ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Мороз Олександр Вікторович

*аспірант кафедри правосуддя та філософії юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна*

Людство ніколи не досягло б вершин сучасного прогресу, якби воно не було схильним до творчого пошуку. Правосуддя є однією із сфер, де пошук справедливості досягається через доказування, а відтак такий процес є ключовою основою до формування судом своєї правової позиції.

Не дивлячись на те, що доказування є набором послідовних процесуальних дій сторін, обумовлених процесуальними нормами права, в його основі перш за все лежить процес подання до суду доказів, які на вимогу законодавця повинні містити не лише достовірну інформацію, якої достатньо для висновку про спірні факти і обставини, але і бути належними до предмету доказування та допустимими з точки зору закону.

При відправленні правосуддя значна частина судів першої інстанції розуміє під доказуванням розцінює процесуальну і розумову діяльність суб'єктів доказування, «яка здійснюється в урегульованому цивільному процесуальному порядку і спрямована на з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін, встановлення певних обставин шляхом ствердження юридичних фактів, зазначення доказів, а також подання, прийняття, збирання, витребування, дослідження і оцінки доказів; докази і доказування виступають процесуальними засобами пізнання в

цивільному судочинстві. Процес доказування (на достовірність знань про предмет) відбувається у межах передбачених процесуальних форм і структурно складається з декількох елементів або стадій, які взаємопов'язані й взаємообумовлені між собою. Таким чином, ми можемо виділити наступні елементи: твердження про факти; визначення заінтересованих осіб щодо доказів; подання доказів; витребування доказів судом за клопотанням осіб, які беруть участь у справі; дослідження доказів; оцінка доказів» [1; 2; 3; 4].

Отже, доказування необхідно сприймати як процес не лише подання, але і дослідження судом доказів, який має місце в межах процесуальної форми судових засідань з метою їх оцінки та ухвалення законного та обґрунтованого рішення. Такий алгоритм процесуального руху засобів доказування в судових процесах є характерним і для інших видів судових процесів.

Разом з тим, жоден із процесуальних кодексів (ЦПК, КАС, КПК, ГПК) не закріплює в своїх нормах поняття терміну «доказування». В той же час, всі питання, які стосуються доказів як змістовної частини доказового процесу, критеріїв їх оцінки, процедури доказування, в тому числі і у справах, які виникають із правовідносин оренди земель сільськогосподарського призначення, закріплені в главі 3 розділу 1 Загальних положень Цивільного процесуального кодексу України.

Безумовно, можна сказати, що процесуальний механізм доказування закріплено законодавцем в ч. 1 ст. 81 ЦПК України, відповідно до якої кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом [5]. Разом з тим, дане положення скоріше нагадує алгоритм загальної форми цивільного судочинства, хоча опосередковано і визначає механізм доказування, який має застосовуватись судом і сторонами в цивільному процесі. В подальшому, така послідовність поступово розкривається в наступних нормах процесуального законодавства. Так, ст. 209 ЦПК України зазначає, що «завданням розгляду справи по суті є розгляд та вирішення спору на підставі зібраних у підготовчому провадженні матеріалів...». Саме ж словосполучення «розгляд справи по суті» уточняється у цілому ряді процесуальних норм. Зокрема, в ч. 1 ст. 213 ЦПК України, під змістом розгляду справи по суті розуміється безпосереднє дослідження доказів у справі. І хоча слова «дослідження» і «доказування» на перший погляд відрізняються змістовно, але їх об'єднує спільна кінцева мета – усвідомлення судом реальної суті тих чи інших фактів або обставин по відношенню до конкретного предмета доказування. В свою чергу, таке усвідомлення неможливе без процесу дослідження засобів доказування, який бере свій початок із вступних слів позивача та третьої особи, якщо така особа бере участь у справі на його стороні, відповідача та третьої

особи, якщо вона бере участь на його стороні, а також інших учасників справи (ч. 1 ст. 227 ЦПК України).

Під час розгляду справи по суті суд повинен безпосередньо дослідити наявні у її матеріалах докази: ознайомитись із письмовими та електронними документами (свідцтвами, договорами, листами, квитанціями, актами тощо), вивчити висновки експертів, заслухати показання свідків та за наявності – оглянути речові докази (ч. 1 ст. 229 ЦПК України). Як бачимо, законодавець визначає послідовність процесуальних дій всіх учасників справи у алгоритмі дослідження доказів, формуючи в такий спосіб зміст судового процесу, який має місце в межах процесуальної форми судових засідань.

Така процесуальна послідовність є характерною і при розгляді справ, які виникають із правовідносин оренди земель сільськогосподарського призначення. В той же час, законодавець визначає лише процесуальні форми засобів доказування та їх процесуальну послідовність та забороняє суду в основу ухваленого судового рішення покладати «докази, що не були предметом дослідження в судовому засіданні» (ч. 2 ст. 229 ЦПК України).

Слід зауважити, що застосування у ч. 2 ст. 229 ЦПК України терміну «предмет дослідження» не узгоджується із нормою частини першої цієї ж статті, оскільки, по перше, процесуальний закон зобов'язує суд саме «безпосередньо дослідити докази», а по друге, таке поняття як «предмет дослідження» в жодній іншій чинній нормі ЦПК України не застосовується, а його зміст не розкривається. На наш погляд, вказану вище норму доцільніше було б сформулювати в наступній редакції: «Докази, що не були безпосередньо досліджені в судовому засіданні, не можуть бути покладені судом в основу ухваленого судового рішення».

Змістовна частина засобів доказування за своєю правовою суттю є доказовою інформацією, яка стосується предмету спору і характеризується належністю, допустимістю, достовірністю та достатністю, формується в засобах доказування об'єктивно не залежить від волі сторін. Так, у справах, які виникають із правовідносин оренди земель сільськогосподарського призначення доказова інформація формується в засобах доказування на основі дій сторін – орендаря та орендодавця, спрямованих на укладення договору оренди землі, а в подальшому – виконання чи невиконання (неналежне виконання) своїх договірних зобов'язань. Саме такі дії спрямовуються на створення письмових чи електронних доказів якщо мова іде про укладення вказаного правочину на основі Типового договору оренди землі [6].

В той же час, характерним для таких справ є те, що сторонами у земельно-орендних відносинах є орендар та орендодавець, які при наявності між ними спірних відносин стають позивачем та відповідачем, пояснення яких не є засобом доказування, тому для надання своїм

поясненням статусу доказів їм необхідно заявити клопотання про допит в якості свідка, що є їх правом, передбаченим ст. 92 ЦПК України. Лише в такий спосіб сторони можуть надати інформації, яка відома їм особисто або була отримана із як правило неpubлічного спілкування з іншою стороною, статусу доказів.

Отже, доказування в правосудді носить системний міжгалузовий характер. Такий процес може мати місце лише в межах процесуальної форми судових засідань і спрямований на безпосереднє усне розкриття сторонами, третіми особами, їх представниками змісту засобів доказування, метою якого є досягнення того блага, на яке розраховує кожна із сторін земельно-орендного спору.

Суть доказування у справах, які виникають із правовідносин оренди земель сільськогосподарського призначення, полягає у вірній кваліфікації спірних правовідносин як орендних, встановленні судом дійсних обставин земельно-орендного спору, змісту прав і обов'язків орендаря та орендодавця, наявності або відсутності факту їх порушення з боку відповідача і позивача в процесі подання, прийняття, збирання, витребування, дослідження і оцінки доказів.

Література:

1. Рішення Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 06 червня 2022 року у справі № 452/2752/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105041043> (дата звернення: 08.11.2024)

2. Рішення Канівського міськрайонного суду Черкаської області від 26 травня 2021 року у справі № 697/279/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97472342> (дата звернення: 08.11.2024)

3. Рішення Жовтотовського міського суду Дніпропетровської області від 11 квітня 2024 року у справі № 176/614/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118343126> (дата звернення: 12.11.2024).

4. Рішення Верховинського районного суду Івано-Франківської області від 22 серпня 2024 року у справі №938/337/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121140014> (дата звернення: 12.11.2024)

5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 12.11.2024)

6. Про затвердження Типового договору оренди землі: постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2004 р. № 220 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.11.2024).